

<https://doi.org/10.15407/uhj2025.02.167>
УДК (623.64)+(1):(477)

Ростислав СОССА

доктор географічних наук, провідний науковий співробітник,
відділ історичної регіоналістики,
Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)
sossaua@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0335-6067>

ВІДОБРАЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СУЧАСНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КАРТОГРАФІЇ

Мета — критично проаналізувати зображення території України, зокрема Кримського півострова та українсько-російського державного кордону, сучасними картографічними виданнями, поширюваними в Європі. **Методологічну основу** дослідження становлять сучасні уявлення про картографію як важливий метод фіксування подій та явищ і про значення карти як важливого історичного документа. Використано принципи критичності й неупередженості, загальнонаукові методи аналізу, синтезу. **Результати.** В умовах війни, що триває, захоплення агресором та незаконного включення до складу РФ частини території України перед картографами постало непросте питання щодо відображення України й українсько-російського державного кордону. Аналіз сучасних картографічних творів, що пропонуються європейським споживачам, показав неоднозначні підходи, адже далеко не на всіх них територію України відтворено відповідно до норм міжнародного права. Немало європейських та американських картографічних видавництв представляють Україну на картах, атласах, глобусах тенденційно, наприклад, використовують умовне позначення спірного державного кордону для позначення Криму, Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей, ділянки українсько-російського кордону в межах Донеччини й Луганщини. Кримський півострів зображується як складова час-

Цитування: Сосса Р. Відображення території України у сучасній європейській картографії. *Український історичний журнал*. 2025. № 2 (581). С. 167—190. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.02.167>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 2 (581)

тина РФ або ж як спірна між Україною та Росією територія. Державний кордон у Керченській протоці маркується як «кордон, на який претендує Україна». На картах уміщують маніпулятивні тексти, якими виправдовують недотримання норм міжнародного права. Крім того, в європейських країнах поширюються мапи російських видавництв, які пропагують включення окупованої (й не тільки) частини України до складу РФ. **Висновки.** Зображення українсько-російського кордону у сучасній європейській картографії часто є неприйнятним. Сферу картографії, зокрема розповсюдження картографічних творів для масової аудиторії з невірним зображенням території України, можна вважати однією з технологій «гібридної війни» РФ проти України.

***Ключові слова:** картографування території України, географічні карти, Крим, українсько-російський державний кордон, тимчасово окуповані території.*

Просторову інформацію про навколишній світ, близький і далекий, ми отримуємо насамперед із карти, яка унаочнює розташування населених пунктів, шляхів сполучень, річкову мережу та водойми, лінії державних кордонів й адміністративні межі. Однією із засадничих властивостей картографічного відтворення об'єктивної реальності є його достовірність. Ще зі школи карта формує стійкі географічні образи світу, фізичної поверхні планети та політичного розмежування територій. Людина схильна довіряти інформації, поданій засобами картографічної мови.

Одним з основних елементів змісту карти виступають державні кордони, які присутні на політичних і політико-адміністративних, загальногеографічних та фізичних, тематичних і спеціальних картах різного призначення. Внаслідок збройної агресії Росії частина території України тимчасово окупована — Кримський півострів, райони Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей.

Як перебіг російсько-української війни вплинув на відображення на картах українсько-російського кордону? Правовий аспект проходження сучасного держкордону нашої країни визначає ст. 5 закону «Про правонаступництво України» (1991 р.): «Державний кордон Союзу РСР, що відмежовує територію України від інших держав, та кордон між Українською РСР і Білоруською РСР, РРФСР, Республікою Молдова станом на 16 липня 1990 р. є державним кордоном України» [1]. Таким чином, після розпаду СРСР адміністративний кордон між колишніми радянськими республіками УРСР та РРФСР набув статусу державного між Україною й Росією. Це відповідає нормам міжнародного права, двостороннім угодам і законодавству України та РФ [2—4].

Особливе місце у встановленні державних кордонів займає картографічна складова. Одними з найважливіших питань договірно-правового оформлення виступає питання делімітації та демаркації: лінія проходження кордону має бути позначена на великомасштабних топографічних картах та описана, а також позначена на місцевості й описана, відтак затверджена сторонами в установленому порядку. Офіційним документом для нанесення державного кордону на топографічну карту, яка має статус державної, або на офіційне видання політико-адміністративної карти, є погоджені сторонами матеріали делімітації та демаркації.

Загальна протяжність державного кордону й меж морських просторів України з РФ становить близько 2295 км, із них 1974,04 км сухопутної ділянки та

321 км морської. Делімітацію сухопутної ділянки українсько-російського державного кордону було проведено в 1998—2003 рр.: повністю узгоджено проходження лінії кордону від його початкової точки (курган Дружби біля с. Сеньківка Чернігівської обл.) до кінцевої (на узбережжі Азовського моря).

Проходження сухопутної ділянки українсько-російського державного кордону визначає Договір між Україною і РФ про українсько-російський державний кордон, підписаний 28 січня 2003 р. (м. Київ) та ратифікований [5]. До договору додаються Опис проходження державного кордону між Україною та Російською Федерацією й карти державного кордону (99 топографічних масштабу 1:50 000 і фрагменти карт масштабів 1:2 000 та 1:10 000).

Тривалий час російська сторона зводила демаркацією українсько-російського державного кордону: за 2010—2013 рр. на Чернігівсько-Брянській та Сумсько-Брянській ділянках було винесено на місцевість лише 320 км лінії кордону. Після російської окупації Криму демаркаційні роботи призупинено [6].

Невирішеним залишилося питання розмежування Азовського моря та Керченської протоки: дискусії українських і російських фахівців із міжнародного права відносно правового статусу Азово-Керченської акваторії, а згодом тривалі переговори з цього питання офіційних делегацій завершилися визнанням статусу Азовського моря та Керченської протоки як внутрішніх вод двох держав (договір від 28 січня 2003 р.), і лише на українсько-російських переговорах у березні 2004 р. з ініціативи української делегації сторони дійшли згоди щодо необхідності проведення державного кордону не тільки в Азовському морі, але й у Керченській протоці [7].

Однак політика РФ щодо затягування часу та незавершення делімітації й демаркації українсько-російського кордону жодним чином не дозволяє брати під сумнів проходження українсько-російського державного кордону: відповідно до норм міжнародного права, двосторонніх угод і національних законодавств України та РФ українсько-російський державний кордон відповідає адміністративно-му кордону між колишніми союзними республіками УРСР і РРФСР.

Усупереч міжнародному праву Росія у 2014—2022 рр. анексувала тимчасово окуповані території України. Для видимості буцімто добровільного «входження» їх до складу РФ агресор розробив схему з незаконними та сфальсифікованими, фейковими «референдумами», які не були визнані міжнародною спільнотою; забезпечив створення самопроголошених псевдодержавних утворень на території Кримського півострова, Донецької й Луганської областей, також невизнаних міжнародною спільнотою; проголосив включення тимчасово окупованих територій України до складу РФ (Крим — 18 березня 2014 р., Донецька, Запорізька, Луганська, Херсонська області¹ — 30 вересня 2022 р.).

¹ Причому в повному складі, тобто навіть із незахопленими територіями цих областей (з м. Запоріжжя, з північно-західною частиною Донеччини з містами Слов'янськ, Краматорськ, Костянтинівка, Покровськ та ін.). У жовтні — листопаді 2022 р. Сили оборони України звільнили від російських окупантів правобережну Херсонщину та м. Херсон.

Тимчасово окуповані території де-юре залишаються у складі України, відповідно проходження українсько-російського кордону також незмінне. Таким є зображення території та державних кордонів України на офіційному сайті ООН. Картографування території нашої країни здійснюється в міжнародно визнаних кордонах, забезпечуючи територіальну цілісність України.

27 березня 2014 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію про територіальну цілісність України, в якій закликала всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим і Севастополя та утриматися від будь-яких дій або кроків, які можна було б витлумачити як визнання зміненого статусу.

Однак із 2014 р. окремі закордонні картографічні й інші видавництва почали видавати різноманітні карти, туристичну продукцію, глобуси з неналежним відображенням території та державного кордону України, в тій чи іншій формі виключаючи з її складу Автономну Республіку Крим, Донецьку, Луганську області, а останнім часом і деякі інші регіони України.

Зазначимо, що в перші роки після анексії Криму Росією доволі частими були повідомлення про різку реакцію українських посольств на неправомірне зображення території України в окремих картографічних виданнях. Проте з часом таких видань ставало дедалі більше, а протести української сторони не набували достатнього розголосу у ЗМІ. Завдяки небайдужості й наполегливості нашого співвітчизника М. Голубея з Німеччини, який звернув увагу на спотворення географічного образу України в окремих картографічних виданнях, до цієї проблеми сьогодні прикута увага географічної та картографічної громадськості, відповідних органів державного управління².

Нижче проаналізуємо підходи до зображення території України на сучасних картах, атласах, глобусах, підготовлених закордонними, зокрема європейськими картографічними видавництвами.

У контексті класифікації за призначенням виділяють пропагандистські карти, які створюються для поширення політичних, ідеологічних, економічних, науково-технічних явищ, об'єктів, ідей і знань із метою їх укорінення у суспільну свідомість, переконання у правильності показаних фактів, впливу на соціальну

² Микола Голубей придбав 89 картографічних видань (атласів, карт, глобусів) із неправомірним зображенням території України, які випущені здебільшого німецькими, австрійськими, швейцарськими фірмами. Для боротьби з дезінформацією та фейками щодо території України він ініціював створення громадського об'єднання «Stop Mapaganda! Інформаційна деокупація України». Нині колекція цих картографічних видань знаходиться в Українському географічному товаристві (Київ). Наказом Держгеокадастру України № 197 від 22 червня 2023 р. утворено робочу групу для напрацювання пропозицій щодо забезпечення належного вирішення пов'язаних із цим проблем, утвердження у світі цілісності України в міжнародно визнаних кордонах. До її складу залучено представників Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства закордонних справ України, Держгеокадастру України, інших зацікавлених державних органів, Українського географічного товариства, юристів.

поведінку людей. Збройна агресія РФ проти України, зокрема нинішнє картографічне представлення території нашої країни та Росії в низці карт й атласів, зумовили появу нової термінології для позначення упередженого, з пропагандистською метою показу державних кордонів: М. Голубей назвав це «propaganda», а К. Галушко запропонував ширший термін — «картографічна агресія» [8].

Повернімося до варіантів відображення закордонними картографічними видавництвами території України після 2014 р. На багатьох виданих картах та атласах вона показана цілком коректно. Наведемо приклади. Берлінське освітнє видавництво «Cornelsen Verlag» в 11-му оновленому виданні «Нового атласу світу Меєра» (2021 р.) на картах Європи й Азії, України та Росії, в довідкових текстах і покажчику географічних назв послідовно передає цілісність території нашої країни, показуючи Кримський півострів в її складі³. В атласі чітко проведено державний українсько-російський кордон включно з сухопутною та морською ділянками (в Керченській протоці). На загальногеографічних картах Південно-Східної Європи та Кавказу⁴ (іл. 1), а також України⁵, на яких показано адміністративно-територіальний поділ території нашої держави, між Херсонською областю й Автономною Республікою Крим нанесено умовним лінійним позначенням адміністративну обласну межу як між адміністративними одиницями України першого порядку. Транскрипція назв населених пунктів Криму — українська. На обох картах під назвою «Республіка Крим» дано пояснювальний підпис «Контролюється Росією» («von Russland kontrolliert»).

У довідковому тексті про Україну в «Новому атласі світу Меєра» зазначено: «Країна, одна з держав- правонаступниць СРСР, мала власне місце в ООН, як і Білорусь (з 1945 р.). У 2014 р. Крим був окупований сепаратистами та російськими військами та включений до складу Російської Федерації (міжнародно невизнане). Формування двох сепаратистських угруповань, також підтримуваних Росією “народних республік” на сході України, спровокувало воєнний конфлікт»⁶.

Можна навести ще низку прикладів картографічних творів, що коректно показують цілісність території України та непорушність її державних кордонів⁷. Однак для нас важливо розглянути і проаналізувати непоодинокі випадки некоректного, неприйняттого зображення державного кордону України.

Після окупації у 2014 р. російським агресором Кримського півострова неправильне, некоректне зображення території України в європейській картографії проявилось передусім в показі державної належності Криму, який найчастіше зображується частиною РФ. Між Кримом і Херсонською областю замість проведення межі як між адміністративними одиницями України першого порядку по-

³ Meyers Neuer Weltatlas. Unser Planet in Karten, Fakten und Bildern. [Berlin]: Cornelsen Verlag GmbH, 2021. 528 S.

⁴ Ibid. S. 96—97.

⁵ Ibid. S. 98—99.

⁶ Ibid. S. 43.

⁷ Hölzel — Universalatlas zu Geographie und Geschichte. Wien, 2020: Hölzel Verlag GmbH. 222 S.; Haak. Weltatlas. Thüringen. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2016. XVI + 211 S. та ін.

дається умовне позначення спірного чи невизначеного кордону. В Керченській протоці лінія державного українсько-російського кордону зазвичай відсутня або нанесено адміністративну межу між суб'єктами РФ. Загалом зустрічаються різні варіації показу Криму не у складі України, іноді таке зображення доповнюється на карті своєрідними текстовими примітками.

Іншим варіантом некоректного зображення території України є відображення на картах самопроголошених і невизнаних маріонеткових режимів «народних республік» на Донеччині й Луганщині — їх показують умовним позначенням спірного, оспорюваного кордону.

Розглянемо, як позначає з 2014 р. територію України медіакомпанія «Mair-Dumont» — найбільший видавець карт, атласів (насамперед туристичних, автомобільних шляхів, планів міст), путівників Німеччини та Європи. Її картографічна продукція виходить у світ під різними торговими марками: «Marco Polo», «KOMPASS», «ADAC», «Falk», «Shell», «DuMont». «MairDumont» належить також швейцарська видавнича компанія «Hallwag Kümmerly+Frey».

2018 р. під брендом «Marco Polo» вийшла у світ карта автомобільних шляхів України для подорожніх (у складеному вигляді разом із довідковою брошурою прикріплена до палітурки)⁸. На ній між Херсонською областю та Кримом неправомірно показано державний кордон, а в Керченській протоці проведено адмінмежу першого порядку як між двома суб'єктами РФ (іл. 2). Кримський півострів зображений у складі Російської Федерації й на карті адміністративно-територіального устрою, що вміщена в доданій брошурі. Транслітерована назва «Avtonomna respublika Krim», а також транскрипція населених пунктів та об'єктів гідрографії подані українською, очевидно зберігшись із попереднього видання. В таблиці відстаней між містами для Сімферополя й Севастополя додатково дається пояснення — «(Крим)». У брошурі також наведено довідкову інформацію, дані про площу й населення України (відповідно 603 700 км², 45 500 000 осіб), але вони подані поряд зі схематичною картою нашої держави, на якій Крим показано у складі РФ.

Іншим «оригінальним» виданням під брендом «Marco Polo» стала карта автошляхів Росії, Білорусі та України, яка представлена у складеному вигляді в палітурці, з брошурою, що містить довідкову інформацію й покажчиком назв населених пунктів⁹. Крим на основній, на допоміжних картах на обкладинці та у брошурі показаний у складі РФ. Між Херсонською областю й АРК на основній карті нанесено умовне позначення «спірного кордону», а в Керченській протоці ніякого розмежування немає. Транскрипція назв географічних об'єктів півострова подана російською. Привертає увагу пояснення видавництва, що вміщене у брошурі чотирма мовами (російською, німецькою, англійською, французькою): «Кожне видання завжди опрацьовується згідно з найновішими документами й з урахуванням поточного фактичного адміністративного управління (або належ-

⁸ Україна. Ukraine. Länderkarte. Marco Polo, 2018 (1:800 000).

⁹ Россия, Беларусь, Украина. Russland, Weissrussland, Ukraine. Kontinentalkarte. Marco Polo, 2019 (1:2 000 000).

ності). В результаті вказані дані можуть відрізнятися від прийнятих із погляду міжнародного права (курсив мій — Р. С.). Проте помилки ніколи не можуть бути повністю виключені. Ми із задоволенням приймемо ваші зауваження та пропозиції». Тобто, показуючи Кримський півострів у складі РФ, видавець свідомо нехтує нормами міжнародного права. В поясненні на перше місце ставиться «поточне фактичне адміністративне управління», а не державна належність території. З позиції права Крим безумовно є територією держави Україна, відповідно державний українсько-російський кордон слід подавати на карті станом на 1991 р., а межу між адміністративними одиницями України першого порядку Автономною Республікою Крим і Херсонською областю наносити згідно з українським законодавством та внутрішніми правилами. Замість того, щоб показати фактичний статус Криму як території, що окупована чи анексована Росією, видавець неправомірно змінює статус ліній державного кордону й адміністративної межі.

«MairDumont регулярно видає політичну карту світу¹⁰. На випуску 2021 р. Крим показаний складовою частиною РФ — він зафарбований тлом російської території, на півночі відмежований від іншої території України умовним позначенням спірного, невизначеного кордону. В Керченській протоці нанесено знак межі між автономними утвореннями РФ (іл. 3). На виданні карти 2023 р. Крим має жовте тло території України, однак знаком спірного, невизначеного кордону виділена частина нашої країни (Крим, Луганська, Донецька, Запорізька та Херсонська області), яку РФ оголосила «приєднаною». Таким самим знаком спірного, невизначеного кордону виділена ділянка державного українсько-російського кордону в Луганській і Донецькій областях, а також він проведений у Керченській протоці. Умовне позначення кордону на півночі Кримського півострова відсутнє. На обох картах внизу під рамкою вміщено вже традиційну для редакції «Marco Polo» примітку про можливість показу територій держав усупереч міжнародному праву.

Для формування поглядів на відображення тих чи інших подій, явищ, включено із зображенням державних кордонів, у картографічному світі важливе значення мають підходи та способи подачі інформації, які використовує Національне географічне товариство (США; National Geographic Society). Досить докладну просторову інформацію про політичний устрій світу й адміністративно-територіальний поділ країн подає «National Geographic» у своєму 11-му виданні фундаментального атласу світу¹¹. Для показу державних кордонів й адміністративних меж тут використано такі умовні позначення: міжнародні; штатів, провінцій та інші внутрішні; невизначені, спірні або невіршені (де-факто міжнародні); невизначені, спірні або невіршені (внутрішні); заявлені; морські лінії розділення.

У загальній легенді до атласу його розробники декларують особливе ставлення до спірних політичних кордонів. Території з такими кордонами зазвичай зображуються сірим кольором, а адміністративний центр позначається спеціаль-

¹⁰ Weltkarte. Staaten der Erde mit Flaggen. Politisch. MairDumont, 2021 (1:35 000 000); Weltkarte. Staaten der Erde mit Flaggen. Politisch. MairDumont, 2023 (1:35 000 000).

¹¹ Atlas of the World. 11th edition. National Geographic Partners, LLC, 2020. 448 p.

ним символом. До них в атласі відносять палестинські землі (Західний берег річки Йордан і Сектор Гази) та сепаратистські утворення, на які все ще претендують інші країни. Міжнародні кордони й території, суверенітет яких не вирішений або спірний, де це дозволяє масштаб, відбивають фактичний статус на момент друку.

Територія України в атласі показана на політичних картах Європи¹² та Східної Європи¹³. На півночі Криму від Перекопського перешийка до Арабатської Стрілки великими сірими крапками нанесено умовний знак невизначеного, спірного міжнародного кордону з пояснювальним підписом «Лінія російського контролю». В Керченській протоці великими фіолетовими крапками позначено заявлений кордон із пояснювальним підписом «Кордон, на який претендує Україна». На карті Східної Європи¹⁴ (іл. 4) поряд із Кримським півостровом уміщено маніпулятивний текст: «Крим. Росія вдерлася у Крим 2014 р. і після схвалення відділення від України на спірному та бойкотованому референдумі, проведеному в Криму, російський парламент проголосував за приєднання Криму до РФ. Згодом Генеральна Асамблея ООН ухвалила необов'язкову резолюцію про визнання анексії недійсною та підтверджуючи юрисдикцію України. Станом на 2019 р. Росія адмініструє та контролює всі аспекти півострова, тоді як Україна продовжує стверджувати, що Крим її територія». З цього тексту випливає, що за результатами «референдуму» (про невизнання якого міжнародною спільнотою не згадується) РФ нібито правомірно приєднала півострів, а зміщення акценту з рекомендаційного характеру резолюції ГА ООН на її «необов'язковість» узагалі вибілює країну-агресорку. Тільки-от Україна чомусь претендує на Крим і наполягає на державному кордоні в Керченській протоці, що підводить читачів атласу до сприйняття дій нашої держави як нібито протизаконних та агресивних.

Такий же підхід щодо відображення Криму «National Geographic» використовує й на стінних картах. На політичній карті Європи¹⁵ територія Кримського півострова показана у складі РФ, вона оконтурена кольоровим кантом російського кордону, а в Керченській протоці нанесено спеціальне позначення кордону з підписом «Кордон, на який претендує Україна». Крим як спірна територія позначений сірим кольором. У легенді карти також зазначено, що міжнародні кордони та спірні території, де це дозволяє масштаб, представляють фактичний статус на момент друку.

Виникає закономірне питання: а що таке «фактичний статус на момент друку»? Окупація або анексія це не є фактичний статус? Чи нехтування всіма нормами міжнародного права щодо державної належності території показує фактичний статус території?

Доволі поширеною практикою в європейській картографії стало розфарбовування території Криму косими кольоровими смугами, що відповідають кольорам територій України та Росії. Такий спосіб показу території півострова, на перший погляд, виглядає прийнятним, оскільки він покликаний привернути увагу

¹² Ibid. P. 58.

¹³ Ibid. P. 71.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Europe. National Geographic Partners, LLC, 2019. 1:8 400 000.

читача до сучасного стану державної належності Криму. Проте шрафування території неправомірно виводить його зі складу України, яка має інше тло. При уважнішому розгляді нанесених на карті державного кордону й адміністративних меж можна взагалі констатувати обманливість об'єктивності такого зображення території Криму. Замість того, щоб за допомогою засобів картографічної мови показати, що Крим є суверенною територією України, а зараз він тимчасово окупований чи анексований РФ, читачеві пропонується для вжитку російська інтерпретація належності території Криму. Іноді на картах для пояснення статусу додатково подають неоднозначні текстові примітки.

Найвідоміше австрійське картографічне видавництво «Freitag-Berndt und Artaria KG» на стінній політичній карті Європи¹⁶ територію Криму відображає оранжево-зеленими смугами тла України та Росії (іл. 5). Однак Крим відмежований від Херсонської області спеціальним умовним знаком (короткі чорні штрихи) спірного державного кордону, а в Керченській протоці знак кордону взагалі відсутній.

На політичній карті світу австрійського видавництва територія Криму також показана шрафуванням кольорами України та РФ¹⁷. Попри те, що в легенді карти подано два умовні позначення кордону (державний і спірний), між Кримом та Херсонською областю нанесено лінійний знак державного кордону. У Керченській протоці позначення кордону відсутнє. Фактично, попри шрафування території Кримського півострова, картографічне видавництво «Freitag-Berndt und Artaria KG» показує державну належність Криму до РФ.

Подібно шрафуванням кольорами тла України та РФ зображує Крим на своїх картах найбільше картографічне видавництво Швейцарії «Hallwag Kümmerly+Frey AG»¹⁸. На політичній карті Європи¹⁹ на Перекопському перешийку й далі на схід по Сивашу до Арабатської Стрілки нанесено знак невизначеного або спірного кордону, а в Керченській протоці знак кордону відсутній. На політичній карті світу²⁰ Крим на півночі та сході обмежований умовним знаком невизначеного або спірного кордону.

Шрафуванням території смугами тла України та РФ показує Крим на стінних навчальних картах німецьке картографічне видавництво «Stiefel Eurocart GmbH». Так, на стінних політичних картах світу²¹ на північній межі Криму на Перекопському перешийку та на сході в Керченській протоці умовним знаком (червоні крапки), який не пояснюється в легенді, марковано державний кордон. Цей кордон, очевидно, слід розуміти як невизначений або спірний. На карті й у легенді державні кордони позначаються суцільною червоною лінією. На стінній навчаль-

¹⁶ Europa. Politisch. Freitag & Berndt, 2017 (1:6 000 000).

¹⁷ Die Welt. Politische Karte mit Relief. Freitag & Berndt, 2019 (1:35 000 000).

¹⁸ У 2016 р. «Hallwag Kümmerly+Frey AG» ввійшла на правах незалежної дочірньої компанії до складу «MairDumont Group».

¹⁹ Europa politisch. Kümmerly+Frey, 2019 (1:4 500 000).

²⁰ Die Welt politische. Kümmerly+Frey, 2018 (1:30 000 000).

²¹ Weltkarte politisch. Stiefel, 2019 (1:54 000 000); Die Welt. Wandkarte mit Flaggenrand. Stiefel, 2015 (1:47 500 000).

ній карті Європи та Близького Сходу²² Крим також показаний шрафуванням, але смугами кольору території України й кольору, який є відмінним від тла сусідніх держав, включно з РФ. Крим обмежований штрихпунктирним умовним знаком червоного кольору, який пояснений у легенді як «спірний державний кордон». На карті вміщено примітку: «Ця карта не є офіційним документом щодо проходження міжнародних кордонів» («Diese Karte ist keine amtliche Unterlage für den Verlauf internationaler Grenzen»). Але таке пояснення не знімає відповідальності видавця за неправдиве зображення державної належності Криму.

Територію Криму кольоровими смугами тла України й Росії відображає у своїх атласах німецька медіакомпанія «Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG» («Kosmos Verlag»)²³. На дрібномасштабних політичних картах світу та Європи, вміщених у компактному, стандартному та універсальному атласах, територія Криму розфарбована кольоровими смугами тла України й РФ. На загальногеографічних картах Європи, частин Європи та України Крим показаний частиною РФ — між Херсонською областю та Кримом нанесено державний кордон, водночас позначення кордону в Керченській протоці відсутнє. Поряд із Кримом на картах вміщено абсолютно некоректний текст: «Кримський півострів знаходиться під контролем Росії й на нього претендує Україна» («Die Halbinsel Krim wird von Russland verwaltet, von der Ukraine beansprucht»). Тобто у читачів атласу може виникнути думка, що Україна тут є потенційним агресором.

У багатьох атласах і картах зустрічається явне зображення Криму частиною РФ²⁴. Воно полягає в розфарбуванні півострова тлом російської території, нанесенні між Херсонською областю й АРК умовного позначення державного або спірного кордону, відсутності знаку держкордону в Керченській протоці або проведення там адміністративної межі як між суб'єктами РФ.

Територія України симптоматично відображена у 6-му оновленому виданні атласу світу 2023 р.²⁵ Крим тут відмежований від решти території України штрихпунктирною лінією спірного державного кордону, без пояснення такого знаку у загальних умовних позначеннях до атласу. Зображення кордону в Керченській протоці відсутнє. Знаком спірного державного кордону виділено тимчасово окуповані території (ОРДЛО), включно з ділянкою українсько-російського державного кордону на сході самопроголошених «республік». Хоча Крим та ОРДЛО мають жовте тло України, проте це не виправдовує виділення тимчасово окупованих Росією територій знаком спірного кордону й відсутності знаку державного кордону в Керченській протоці.

²² Europa und der Nahe Osten politisch. Stiefel, 2022 (1:8 750 000).

²³ Kosmos Weltatlas kompakt. Das aktuelle Bild unserer Erde. 2021. 240 S.; Kosmos Neuer Weltatlas. Das Standardwerk mit aktuellen und präzisen Karten. 2021. 528 S.; Kosmos Neuer Universal Atlas. Ein Atlas für die ganze Familie. 2021. 336 S.

²⁴ Die Welt. Atlas mit Länderlexikon. Dumont, 2017; Weltkarte. Staaten der Erde mit Flaggen (politisch). Marco Polo, 2021 (1:35 000 000); Weltatlas. National Geographic Kids. 2022.

²⁵ DuMont. Die Erde. Weltatlas. DuMont Reiseverlag, 2023. Забезпечення картографічної частини атласу — «MairDuMont».

На більш докладних загальногеографічних картах атласу «DuMont. Die Erde. Weltatlas» більшого масштабу Крим ще виразніше показаний у складі РФ. Так, на картах Європи²⁶ та Південно-Східної Європи²⁷ по Перекопському перехідному й далі на схід через Арабатську Стрілку проведено знак спірного, оспорюваного державного кордону («Umstrittene Staatsgrenze»), пояснення якого дано у загальних умовних позначеннях до атласу. В Керченській протоці нанесено умовний знак межі між Автономною Республікою Крим і Краснодарським краєм як суб'єктами РФ. Територія ОРДЛО на загальногеографічних картах по всьому периметру позначена знаком спірного державного кордону, включно з ділянкою українсько-російського державного кордону (іл. 6).

На окремих картах Крим має кольорове тло, яке відмінне від тла України й РФ. Американське видавництво «National Geographic» запровадило для своїх видань термін «спірні території». На стінній політичній карті Європи²⁸ так звані «спірні території» (Придністров'я, Крим, Абхазія, Південна Осетія) показані сірим кольором. На Перекопському перехідному неправомірно нанесено умовне позначення державного кордону. В Керченській протоці дано спеціальний умовний знак кордону червоними крапками й червоний підпис «Кордон, на який претендує Україна» («Boundary claimed by Ukraine») (іл. 7). Таким чином Крим фактично показаний частиною РФ, на який нібито агресивно претендує Україна.

У численних виданнях різноманітних атласів автомобільних шляхів окремих європейських країн і загалом Європи, що виходять у світ під торговими марками компанії «MairDumont» («Marco Polo», «Falk», «ADAC»), територія України показується виключно за російськими наративами. Так, у низці подібних атласів і карт Крим зображено у складі Росії²⁹. На півночі півострова нанесено переривчастий умовний знак державного кордону, що пояснюється в легенді як «спірний державний кордон», а в Керченській протоці лінію державного кордону не проведено.

Ще більш проросійську позицію демонструють атласи автомобільних шляхів компанії «MairDumont», видані 2023 р., в яких уміщено в нарізці однаковою картою Європи масштабу 1:4 500 000³⁰. На зазначених сторінках, указаних у

²⁶ Ibid. S. 112—113.

²⁷ Ibid. S. 150—151.

²⁸ Europe. Washington: National Geographic Partners, LLC, 2019 (1:8 400 000). «National Geographic Partners, LLC» є спільним підприємством «The Walt Disney Company» та однопольової некомерційної наукової організації — Національного географічного товариства.

²⁹ ADAC. Der Große Autoatlas 2023/2024. Deutschland. Europa. MairDumont, 2023. S. 833; ADAC. Europa. Länderkarte. 1:4 500 000. MairDumont, 2020; ADAC. Superstraßen 2023/2024. Deutschland, Österreich, Schweiz, Europa. MairDumont, 2023. S. 11; Marco Polo. Deutschland. Europa 2021/2022. [MairDumont, 2021]. S. 17.

³⁰ Marco Polo. Deutschland. Europa 2024/2025. MairDumont GmbH & Co.KG, 2023. S. 12; Marco Polo. Österreich, Liechtenstein, Südtirol. MairDumont GmbH & Co.KG, 2023. S. 17; Marco Polo. Frankreich. [MairDumont GmbH & Co.KG, 2023]. S. 17; Strassenatlas. Deutschland, Schweiz, Österreich, Europa 2024/2025. Falk Verlag, MairDumont GmbH & Co.KG, 2023. S. 12; ADAC. Reisenatlas. Deutschland, Europa 2024/2025. MairDumont GmbH & Co.KG, 2023. S. 261.

посиланні атласів, уміщено фрагмент території України, на якому проведено переривистим умовним знаком спірний державний українсько-російський кордон (іл. 8). Лінія такого кордону обмежує повністю Крим, Луганську, Донецьку, Запорізьку та Херсонську області, тобто територію, яка протиправно оголошена включеною до складу РФ, разом із некупованими частинами цих адміністративних одиниць України. Ба більше, частина державного українсько-російського кордону на ділянці від виходу до нього адміністративної межі між Харківською та Луганською областями до узбережжя Азовського моря, а також у Керченській протоці показана умовним позначенням спірного кордону. В атласах на останній сторінці вміщено маніпулятивне пояснення видавця чотирма мовами (німецькою, англійською, французькою, італійською) про нанесення українсько-російського кордону, яке практично ідентичне поясненню на карті автошляхів Росії, Білорусі та України від «Marco Polo» (2019 р.).

Особливої уваги заслуговують навчальні картографічні посібники для школярів і твори для дітей, які видаються масовими тиражами та формують ментальні просторові образи географічних об'єктів навколишньої місцевості, країн, материків, океанів, світу. Коректне позначення території України на закордонних навчальних картографічних виданнях особливо важливе з огляду на створення в молодого покоління європейських країн усталеного образу території нашої держави. Якщо врахувати ту обставину, що у школах різних країн Європи сьогодні вимушено навчаються сотні тисяч українських дітей, то значущість цього компонента географічних знань надзвичайно висока й актуальна.

Не зупинятимемось на розгляді навчальних атласів із коректним відображенням території України, підготовлених, наприклад, відомими європейськими видавництвами навчальної літератури з віковими традиціями видання картографічних матеріалів — австрійським «Hölzel Verlag GmbH», німецьким «Ernst Klett Verlag GmbH»³¹. Коректне зображення Криму у складі України доповнене проведенням державного українсько-російського кордону в Керченській протоці.

Загалом вірно показано територію України в навчальних атласах одного з найбільших видавців навчальних посібників Німеччини «Westermann Group». Атласи «Diercke» цього видавництва перекладені багатьма мовами й використовуються в навчальному процесі різних країн світу. Якщо на картах атласу «Seydlitz Weltatlas. Sachsen» («Schroedel», 2013 р.) територію України показано вірно, то в пізніших атласах видавничої групи «Westermann» було внесено певні корективи³². На політичній карті Європи у цих атласах уведено додатковий умовний знак

³¹ Hölzel-Universatlas zu Geographie und Geschichte. Hölzel Verlag GmbH, 2020. S. 98—99, 157; Haack Weltatlas. Thüringen. Ernst Klett Verlag GmbH, 2016. S. 54—55, 94—95.

³² Diercke Weltatlas, 2015; Diercke Weltatlas 2. Differenzierende Ausgabe, 2016; Seydlitz Weltatlas. Projekt Erde. Gesamtausgabe, 2016; Diercke Drei. Universatlas, 2017; Heimat und Welt. Weltatlas. Sachsen, 2019; Heimat und Welt. Universatlas. Saarland, 2019; Heimat und Welt. Weltatlas. Thüringen, 2021; Heimat und Welt. Weltatlas + Geschichte + Politik. Brandenburg / Berlin, 2021; Der neue Diercke Kinderatlas. Text von Volker Präkelt, 2022.

Іл. 1. Фрагмент загальногеографічної карти Південно-Східної Європи та Кавказу з «Нового атласу світу Месра» (Меуєрс, 2021)

Ил. 2. Фрагмент карти автомобільних шляхів України (Магсо Роло, 2018)

«Спірний кордон», яким Крим відмежований від іншої території України. В Керченській протоці вірно нанесено державний українсько-російський кордон, Крим також зафарбовано у жовте тло території України. На карті під назвою «Крим» у дужках зазначено «контролюється Росією». В легенді розміщена примітка — «Півострів Крим згідно з міжнародним правом належить Україні, але зараз фактично контролюється Росією». Тобто на картах навчальних і дитячих атласів видавничої групи «Westermann» використовується термін «спірний кордон» і замість формулювання «Крим окупований (чи анексований) Росією» подається формулювання «контролюється Росією».

Позначення спірного кордону в навчальних картографічних посібниках використовує також австрійське картографічне видавництво «Freitag-Berndt und Artaria KG» У його шкільному атласі³³, спільному виданні з Австрійським федеральним видавництвом підручників, на фізичних і тематичних картах на півночі Криму нанесено умовний знак спірного кордону, в Керченській протоці справедливо показано українсько-російський державний кордон. Аналогічно дано позначення кордонів і на політичній карті Європи³⁴, на якій територія Криму виділена шрафуванням кольорами України та Росії.

У чеському виданні ілюстрованого атласу для дітей 2018 р.³⁵ територія Криму на політичній карті Європи³⁶ зафарбована в оранжевий колір, відмінний від тла території України (жовте) та Росії (зелене) (іл. 9). Подібним чином Кримський півострів показаний і на оглядовій карті Східної Європи³⁷.

Російський наратив щодо статусу Криму подається в дитячому атласі світу від американського Національного географічного товариства. В його німецькій редакції 2022 р.³⁸ послідовно відображено російську належність півострова.

Іл. 3. Фрагмент політичної карти світу (Mair-Dumont, 2021)

³³ Schulatlas. öbv — freytag & berndt. Wien, 2021.

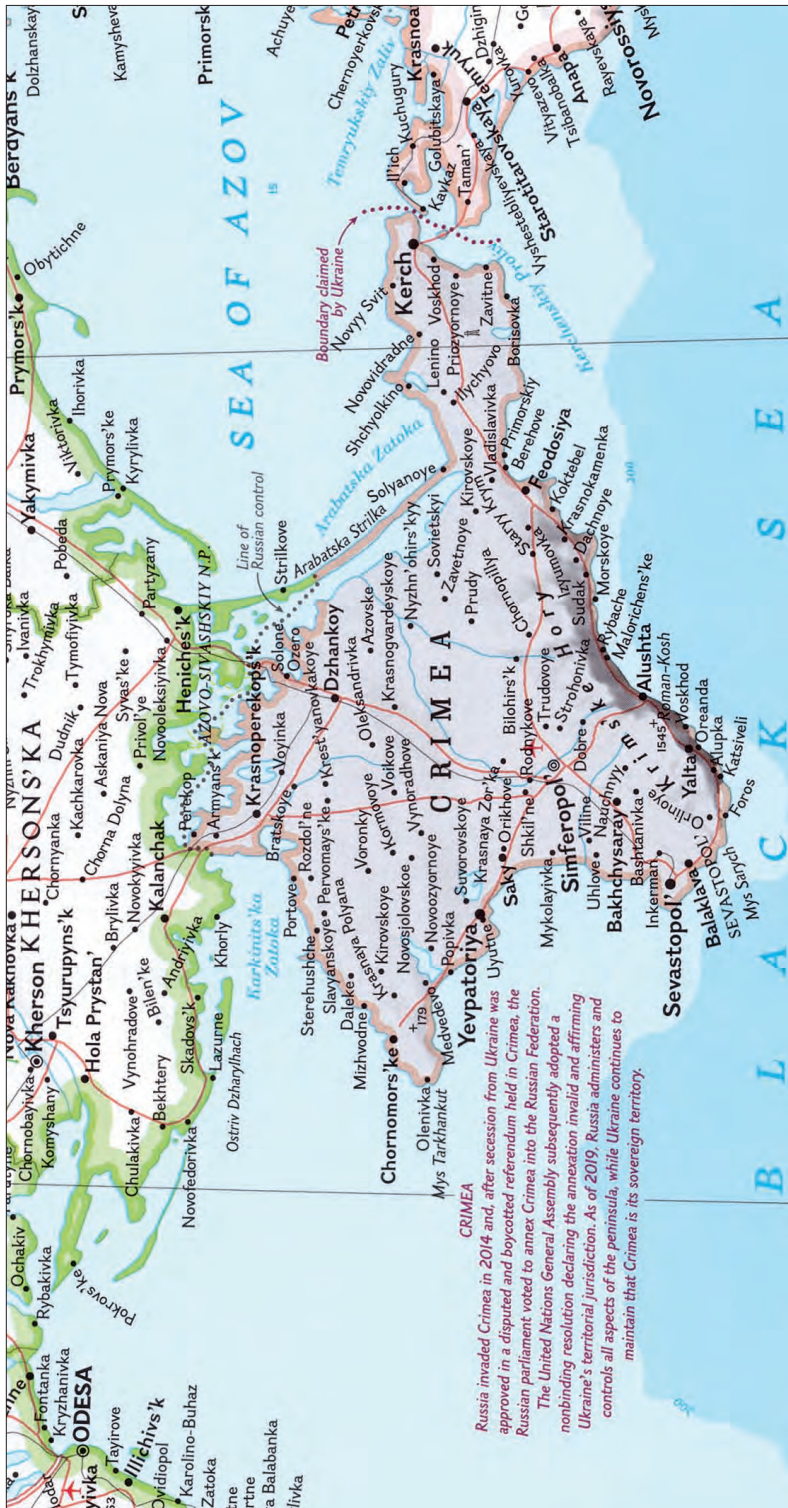
³⁴ Ibid. S. 50—51.

³⁵ Planeta Země: Ilustrovaný dětský atlas s mapami a videi pro objevování světa a vesmíru. Slovart, 2018. Перекладне видання англomовного атласу, світові авторські права на який належать швейцарській компанії «Snake SA» (2017 р.).

³⁶ Ibid. S. 22—23.

³⁷ Ibid. S. 38—39.

³⁸ Weltatlas. National Geographic Partners, LLC, 2022. Перше англomовне видання атласу Національного географічного товариства побачило світ у 1998 р. Від 2018 р. його видає спільне підприємство «National Geographic Partners, LLC».

Ил. 4. Фрагмент карти Східної Європи з атласу світу (National Geographic Partners, LLC, 2020)

Л. 5. Фрагмент політичної карти Європи (Freitag-Berndt und Artaria KG, 2017)

Л. 6. Фрагмент загальногеографічної карти Південно-Східної Європи з атласу світу (DuMont Reiseverlag, 2023)

Іл. 7. Фрагмент політичної карти Європи (National Geographic Partners, LLC, 2019)

На дрібномасштабних тематичних картах світу, включно з політичною картою, Крим показаний як складова частина РФ — на півночі нанесено знак державного кордону, а в Керченській протоці він відсутній. На політичних картах Європи³⁹ і Східної Європи⁴⁰ більшого масштабу Крим відмежований від іншої території України умовним знаком спірного або невизначеного кордону з пояснювальним підписом «Російська контрольна лінія». Натомість у Керченській протоці розміщено спеціальний умовний знак кордону, доповнений пояснювальним текстом «Кордон, на який претендує Україна» (іл. 10).

Так само як територія РФ Крим показаний в атласі й на карті Європейської Росії⁴¹. Її «родзинка» — розміщений на берегах маніпулятивний текст: «У 2014 р. Росія окупувала український півострів Крим. На суперечливому референдумі більшість населення Криму проголосувала за відокремлення від України, а російський парламент оголосив про приєднання Криму до Російської Федерації. Тоді Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, яка не мала обов'язкової сили з погляду міжнародного права, в якій визнала анексію Криму Росією недійсною та підтвердила територіальну юрисдикцію України. З 2019 р. Росія керує й контролює всі сфери півострова, а Україна все ще вважає Крим своєю територією». Тобто, виходить, невизнаний міжнародною спільнотою «референдум» став просто «суперечливим», а незаконне рішення російського парламенту про приєднання Криму до РФ має більш законну силу, ніж резолюція Генеральної

³⁹ Ibid. P. 89.

⁴⁰ Ibid. P. 98—99.

⁴¹ Ibid. P. 103.

Іл. 8. Фрагмент карти автомобільних шляхів Європи з атласу Німеччини та Європи (Марсо Ролю, 2023)

Ил. 9. Фрагмент політичної карти Європи з ілюстрованого атласу для дітей (Slovart, 2018)

Ил. 10. Фрагмент карти Східної Європи з дитячого атласу світу (National Geographic Partners, LLC, 2022)

Асамблеї ООН з цього питання. Про порушення Росією норм міжнародного права в тексті мови взагалі немає.

Ідентичним виданням картографічного продукції «National Geographic» для дітей є італійська редакція атласу світу 2022 р.⁴²

Велике значення у вивченні географії має робота школярів із контурними картами. Виконання практичних завдань на них і в робочих зошитах покликане закріплювати географічні знання. Водночас заняття з контурними картами допомагають формувати в учнів сталі географічні образи територій, адміністративних одиниць і країн, їх конфігурацію. Такі практичні роботи сприяють глибокому засвоєнню, часто на рівні підсвідомості, «портрета» території країни. Тому використання в навчальному процесі контурних карт із зображенням Криму у складі РФ сприймається учнями за об'єктивну реальність, а майбутні події із законним поверненням Криму до складу України можуть сприйматись ними, навпаки, як нібито силове захоплення Україною «російської території». Тож жертва стає агресором.

Проаналізовано також три навчальні картографічні посібники (робочий зошит і книжки (карти)-розмальовки), які розповсюджуються в Німеччині⁴³. Видавець «M&M Baciu» послідовно показує Крим у складі РФ. Це чітко видно з кольорової обкладинки і сторінок із контурними картами України та Росії (іл. 11).

Європейському споживачеві картографічних матеріалів пропонуються вироби російських компаній. Так, британський інтернет-магазин карт і путівників «Mars Worldwide» розповсюджує продукцію московського видавництва «AGT Geocenter»⁴⁴, на яких Крим априорі не може бути показаний по-іншому, ніж як у складі РФ. Така спотворена інформація «ненав'язливо» поширюється у країнах Європи.

Окремої уваги заслуговує зображення Криму на глобусах — популярному картографічному продукті для дітей і дорослих. На багатьох із них також тенденційно

Іл. 11. Фрагмент обкладинки книжки-розмальовки та робочого зошита для дітей (M&M Baciu, 2022)

⁴² Atlante del Mondo. National Geographic Partners, LLC, 2022. До підготовки італійської редакції атласу було залучене «Edizioni White Star» — ексклюзивний партнер «National Geographic» в Італії з видання ілюстрованих (у тому числі дитячих) книжок, туристичних путівників під брендами «National Geographic», «National Geographic Kids».

⁴³ Arbeitsheft. Europa — Atlas für Schüler. M&M Baciu, 2022; Europa — Karte. Malbuch und Aktivitätsbuch für Kinder. M&M Baciu, 2022; Länder der Welt. Karten Malbuch. M&M Baciu, 2022.

⁴⁴ Russian Federation. AGT Geocenter, 2014; Europe. AGT Geocenter, 2016 (1:5 200 000); Europe. Retro/Antique Style. AGT Geocenter, 2016 (1:5 300 000); The World. Retro/Antique Style. AGT Geocenter, 2016 (1:35 000 000); Russia from Rurik to Putin. AGT Geocenter, 2016 (1:8 400 000); World. Nautical Style. AGT Geocenter, 2017 (1:35 500 000).

показують державну належність Криму. Аналіз десятків різноманітних глобусів виробництва фірм «Tecnodidattica Spa» (Італія), «Raethgloben 1917 Verlags» (Німеччина), що випускають свою продукцію під брендом «National Geographic», німецьких компаній «Franckh-Kosmos» і «Columbus Verlag» дав змогу простежити підходи до картографування Криму. Попри дрібний масштаб, чітко видно неприйнятне зображення території України на політичних глобусах шляхом виділення Криму окремим кольором, відмінним від тла України та РФ, або шрафуванням півострова кольоровими смугами тла України й РФ. На фізичних і тематичних глобусах Крим відмежований від іншої частини України умовним позначенням державного кордону з одночасною відсутністю кордону в Керченській протоці. Тобто у цих випадках показаний як складова частина Росії.

Отже, важливими ознаками держави є територія та її державний кордон. Їх зображення на карті фіксує політичну картину світу, формує просторовий образ країни, служить незамінним джерелом інформації в повсякденному житті. Визначальними рисами карти як джерела географічної інформації є її наочність і достовірність зображення. Викликом для сучасної картографії став показ території України в умовах російсько-української війни, що триває. Суперечність між політико-правовим підходом щодо непорушності українсько-російського державного кордону та фактичною ситуацією, яка склалась у результаті російської окупації частини території нашої країни, не завжди коректно вирішується закордонними видавцями картографічної продукції для масової аудиторії.

Аналіз десятків сучасних картографічних творів із зображенням території України, що пропонуються європейським споживачам, показав різні підходи та неоднозначні рішення. Багато картографічних фірм коректно показують цілісність території України відповідно до норм міжнародного права, однак і чимало європейських й американських картографічних видавництв показують територію України на картах, атласах, глобусах тенденційно. Введено умовне позначення спірного державного кордону, яким маркують територію Криму, ОРДЛО, Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей; Крим зображується як складова частина РФ або як спірна між Україною і РФ територія; містяться пояснювальні тексти з чіткими російськими наративами. Картографічні видавництва при відображенні так званих «спірних територій» уникають визначення їх справжнього статусу як територій, що окуповані чи анексовані РФ.

Подібні підходи до картографування території України та її державного кордону у сучасній європейській картографії неприйнятні. Сферу картографії, зокрема розповсюдження картографічних творів масового попиту для дорослих і дітей із невірним зображенням території України можна сприймати як прояв «гібридної війни» РФ проти України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro pravonastupnytstvo Ukrainy". *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1991. 46: 617 [in Ukrainian].
[Закон України «Про правонаступництво України». *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 617].
2. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi kordon Ukrainy". *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. 2: 5 [in Ukrainian].
[Закон України «Про державний кордон України». *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 5].
3. Dohovir pro druzhbu, spivrobitnytstvo i partnerstvo mizh Ukrainoiu i Rosiiskoiu Federatsiieiu vid 31 travnya 1997 r. *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy*. 20: 518 [in Ukrainian].
[Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 р. *Офіційний вісник України*. № 20. С. 518].
4. Postanovleniye Verkhovnogo Soveta Rossiyskoy Federatsii "O poriyadke vvedeniya v deystviye Zakona RF 'O gosudarstvennoy granitse Rossiyskoy Federatsii' " ot 1 aprelya 1993 g. *Vedomosti Syezda narodnykh deputatov Rossiyskoy Federatsii i Verkhovnogo Soveta Rossiyskoy Federatsii*. 1993. 17: 594 [in Russian].
[Постановление Верховного Совета Российской Федерации «О порядке введения в действие Закона РФ "О государственной границе Российской Федерации"» от 1 апреля 1993 г. *Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации*. 1993. № 17. С. 594].
5. Zakon Ukrainy "Pro ratyfikatsiiu Dohovoru mizh Ukrainoiu i Rosiiskoiu Federatsiieiu pro ukrainsko-rosiiskiy derzhavnyi kordon". *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. 32: 386 [in Ukrainian].
[Закон України «Про ратифікацію Договору між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон». *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 386].
6. Sossa, R.I. Delimitatsiia ta demarkatsiia derzhavnoho kordonu Ukrainy: kartografo-geodezichni aspekty. *Rehionalna istoriia Ukrainy*. 2018. 12: 107-130 [in Ukrainian].
[Сосса Р.І. Делімітація та демаркація державного кордону України: картографо-геодезичні аспекти. *Регіональна історія України*. Вип. 12. Київ, 2018. С. 107—130].
7. Sossa, R.I. Kartografichna skladova rozmezhuвання Kerchenskoï protoky. *Ukraina dyplomatychna*. 2011. 12: 990-1002 [in Ukrainian].
[Сосса Р.І. Картографічна складова розмежування Керченської протоки. *Україна дипломатична*. Вип. 12. Київ, 2011. С. 990—1002].
8. Halushko, K. Kartografichna ahresiiia. *Symvoly ukrainofobii: materialy do dovidnyka*. Kyiv, 2025. 125-165 [in Ukrainian].
[Галушко К. Картографічна агресія. *Символи українофобії: матеріали до довідника*. Київ, 2025. С. 125—165].

Надійшла / Received 03.02.2025

Rostyslav SOSSA

Doctor of Geographical Sciences (Dr. Hab. in Geography), Leading Research Fellow,
Department of Historical Regional Studies,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
sossaua@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0335-6067>

MAPPING THE TERRITORY OF UKRAINE IN MODERN EUROPEAN CARTOGRAPHY

The purpose is to analyze critically the depiction of the territory of Ukraine, including Crimea and the Ukrainian-Russian state border, on modern cartographic publications distributed in Europe. **Research methods.** The methodological basis of the study was formed by modern ideas about cartography as an important method of recording events and phenomena and about the importance of the map as an important historical document. The principles of criticality and impartiality, as well as general scientific methods of analysis and synthesis, were used. **Results.** The Russo-Ukrainian war led to the occupation of part of the territory of Ukraine by the Russian aggressor and its illegal incorporation into the Russian Federation. Cartographers faced the difficult question of how to depict the territory of Ukraine and the Ukrainian-Russian state border. An analysis of dozens of modern cartographic works depicting the territory of Ukraine offered to European consumers has shown ambiguous approaches. Many mapping companies correctly show the integrity of Ukraine's territory in accordance with international law. However, many European and American mapping publishers depict the territory of Ukraine on maps, atlases, and globes in a biased manner. A conditional designation of the disputed state border has been introduced, which denotes the territory of Crimea, ORDLO, Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia, and Kherson regions, as well as sections of the Ukrainian-Russian state border within Donetsk and Luhansk regions. Crimea is depicted as an integral part of the Russian Federation or as a territory disputed between Ukraine and the Russian Federation, and the state border in the Kerch Strait is shown as "the border claimed by Ukraine." The maps contain manipulative texts about Crimea, about the editorial approach to showing the actual administrative administration, which, in their opinion, may differ from the accepted norms of international law. Maps of Russian publishing houses are being distributed in Europe, promoting the inclusion of the occupied (and other) parts of Ukraine into the Russian Federation. **Conclusions.** The article analyzes approaches to mapping the territory of Ukraine and its state border in modern European cartography. The depiction of the Ukrainian-Russian border is often incorrect and unacceptable. The sphere of cartography, in particular the distribution of mass-market cartographic works for adults and children with an incorrect depiction of the territory of Ukraine, can be perceived as a type of hybrid warfare of the Russian Federation against Ukraine.

Keywords: *mapping of the territory of Ukraine, geographical maps, Crimea, Ukrainian-Russian state border, temporarily occupied territories.*